

5. Zakon "Pro vyshchu osvitu" [Law "On Higher Education"]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
6. Kontsepsiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini [The concept of development of distance education in Ukraine]. (n.d.). 194.44.29.29. Retrieved from <http://194.44.29.29/Files/PublicItems/FldDoc/7/Distance.doc> [in Ukrainian].
7. Kukharenko, V.M., Rybalko, O.V. & Sirotenko N.G. (2002). Dystantsiine navchannia ta umovy zastosuvannia [*Distance learning and application conditions*]. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Natsionalna doktryna rozvytku osvity [National doctrine of education development]. (n.d.). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> Access date: March. 01, 2019 [in Ukrainian].
9. Marynchenko, G.M. (2020). Dystantsiina osvita v Ukraini: istoriia ta suchasnyi stan [Distance education in Ukraine: history and current status]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 22, 3, 188–191 [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia [On approval of the Regulations on distance learning]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> [in Ukrainian].
11. Samolyuk, N. (2013). Aktualnist i problemnist dystantsiinoho navchannia [Relevance and problems of distance learning]. *Nova pedahohichna dumka – New Pedagogical Thought*, 11, 193. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_50 [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.2.2>

ANALIZA CECH PRZYWÓDCZYCH PRZYSZŁYCH SPECJALISTÓW PIELĘGNIARSTWA W ZAKRESIE ORGANIZACJI PODSTAWOWEJ PROFILAKTYKI HIV WŚRÓD MŁODZIEŻY STUDENCKIEJ

Olga Tkachuk

*wykładowca wyższej kategorii kwalifikacyjnej, wykładowca metodyczny,
wykładowca infekcjologii*

Chmielnickiego Podstawowego Collegium Medycznego (Chmielnicki, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-517783-01

e-mail: olgamalanchukhm@gmail.com

Adnotacja. W artykule zidentyfikowano i przeanalizowano cechy przywódcze przyszłego specjalisty pielęgniarstwa w organizacji podstawowej profilaktyki HIV wśród młodzieży studenckiej. Wybór i zróżnicowanie najważniejszych cech przywódczych niezbędnych w organizacji podstawowej profilaktyki HIV wśród młodzieży studenckiej przeprowadzono w następujących grupach: ogólne zarządzanie, właściwe przywódcze i specyficzne, charakterystyczne dla branży medycznej. Uzasadniona jest potrzeba każdej z wyróżnionych cech dla pomyślnego funkcjonowania lidera w organizacji podstawowej profilaktyki HIV wśród młodzieży studenckiej. Udowodniono potrzebę włączenia do procesu edukacyjnego wymagań dotyczących szkolenia przyszłych specjalistów pielęgniarstwa – liderów w organizacji podstawowej profilaktyki HIV. Istnieje możliwość i potrzeba kształtowania cech przywódczych wśród studentów uczelni medycznych, które powinny być traktowane jako podstawa edukacyjnego ideału przyszłego specjalisty pielęgniarstwa – lidera w celu udanej organizacji podstawowej profilaktyki HIV wśród młodzieży studenckiej.

Słowa kluczowe: przywództwo, podstawowa profilaktyka HIV, przyszły specjalista pielęgniarstwa, uczelnia medyczna, młodzież studencka, specjalista konkurencyjny.

ANALYSIS OF LEADERSHIP QUALITIES OF FUTURE NURSING CARE SPECIALISTS IN THE ORGANIZATION OF PRIMARY HIV PREVENTION AMONG YOUNG STUDENTS

Olga Tkachuk

*Teacher of the Highest Qualification Category, Teacher-Methodologist,
Infectology Teacher*

Khmelnytskyi Basic Medical College (Khmelnytskyi, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-517783-01

e-mail: olgamalanchukhm@gmail.com

Abstract. The article defines and analyses the leadership qualities of the future nursing care specialist in the organization of primary HIV prevention among young students. The selection and differentiation of the most important leadership qualities required in the organization of primary HIV prevention among young students was carried out in the following groups: general management, actual leadership and specific, specific to the medical field. The need for each of the selected

qualities for the successful functioning of a leader in the organization of primary HIV prevention among young students is substantiated. The need to include the requirements for the training of future nursing care professionals – leaders in the organization of primary HIV prevention – in the educational process was proved. The possibility and the need for forming leadership qualities with medical college students, which should be taken as the basis of the educational ideal of the future nursing care specialist – a leader in order to successfully organize the primary prevention of HIV among young students were established.

Key words: leadership competence, primary prevention of HIV infections, future nurses specialist, medical college, student youth, competitive specialist.

АНАЛІЗ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Ольга Ткачук

*викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист,
викладач інфектології*

Хмельницького базового медичного коледжу (Хмельницький, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-517783-01

e-mail: olgamalanchukhm@gmail.com

Анотація. У статті визначено та проаналізовано лідерські якості майбутнього фахівця сестринської справи в організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. Добір і диференціювання найбільш важливих лідерських якостей, необхідних в організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді, проведено за такими групами: загальні управлінські, власне лідерські та специфічні, характерні для медичної галузі. Обґрунтовано необхідність кожної з виділених якостей для успішного функціонування лідера в організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. Доведено потребу включення в навчальний процес вимог щодо підготовки майбутніх фахівців сестринської справи – лідерів в організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції. Установлено можливість і необхідність формування лідерських якостей у студентів медичних коледжів, які варто взяти за основу виховного ідеалу майбутнього фахівця сестринської справи – лідера з метою успішної організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Ключові слова: лідерські якості, первинна профілактика ВІЛ-інфекції, майбутній фахівець сестринської справи, медичний коледж, студентська молодь, конкурентоспроможний фахівець.

Вступ. На сучасному етапі реформування освіти в Україні та спрямування її до європейських стандартів загострюється проблема підвищення якості підготовки фахівців, зокрема, і в галузі медицини. Фахова довища медична освіта за своїм призначенням здійснює професійну підготовку компетентного фахівця, спроможного як забезпечувати надання належних медичних послуг, так і покращувати рівень якості охорони здоров'я загалом. Процеси реформування вищої школи, утвердження європейських цінностей, забезпечення якості підготовки ставлять завдання перед медичною освітою та свідчать про необхідність підготовки високопрофесійних, комунікативно толерантних, творчих, конкурентоспроможних фахівців, які вміють критично мислити, застосовувати одержані знання й уміння в життєво необхідних ситуаціях, знаходити конструктивні рішення, психологічно готових повести за собою особистим прикладом. У професійній довищій медичній освіті особливе місце посідає підготовка фахівців сестринської справи як висококомпетентних і всебічно розвинених, рівень підготовки яких повинен забезпечити соціально-педагогічні потреби суспільства в умовах реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті. Зростання ролі медичної сестри як фахівця в сучасному суспільстві у сфері зміцнення здоров'я, запобіганні хвороб, у тому числі ВІЛ-інфекції, яка є актуальною проблемою людства, зокрема студентської молоді, зумовлює зростання актуальності професійної підготовки майбутнього фахівця сестринської справи (далі – МФСС) у питанні профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу. У контексті викладеного гостро стоїть проблема лідерства. Саме цим визначається широкий інтерес до дослідження такого феномена, як лідерство у справі первинної профілактики (далі – ПП) ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Основна частина. У контексті наведеного вагомого значення набуває вивчення й урахування вітчизняного та зарубіжного досвіду з проблеми лідерства. Зокрема, учені акцентують увагу й висвітлюють психологічні механізми феномена лідерства (Г. Андрєєва, Е. Берн, Р. Бояцис, А. Вендов, В. Гончаров, О. Євтіхов, М. Кетс де Вріс, Е. Маккі, Б. Паригін, Є. Рогов, Л. Шалагінова, В. Шейнов), обґрунтовують необхідність формування лідерських якостей у процесі фахової підготовки, зокрема в навчальній роботі (Н. Белякова, В. Каширін, Е. Лук'янчиков, О. Маковський, О. Романовський, О. Скрипніков), у позанавчальній роботі (Н. Семченко), у громадській діяльності (М. Лукашевич, О. Снісаренко, Л. Сніцар). У працях В. Ануфрієва, В. Гончарової, В. Зацепіна, Т. Мальковської досліджується природа, специфіка, функції, типологія лідерства як форми неофіційного керівництва. Лідерство в дитячих і юнацьких колективах вивчали Л. Артемова, Т. Бендас, В. Большаков, І. Волков, Я. Коломінський, А. Уманський. Прояви лідерства в дитячих групах на кожному віковому етапі, їх специфіку й організаторські та координаційні функції розглянуто в працях Г. Драгунової, О. Залужного, І. Кона, А. Краковського, Д. Фельштейната та ін. Формування мотивації лідерства

відповідно до вікового підходу у вивченні онтогенезу особистості досліджували Л. Божович, Д. Ельконін, С. Походенко.

Такі відомі педагоги та психологи, як І. Бех, І. Іванов, А. Лутошкін, А. Макаренко, С. Мудрик, Л. Новикова, І. Підласий, В. Сухомлинський, розглядали проблему виховання лідерів, створення умов для розвитку лідерських здібностей і формування соціально-активної особистості.

Проблема лідерства розкрита в дисертаційних роботах А. Алхімова, О. Вастькової, О. Косенчука, Ю. Кращенко, О. Маковського, Н. Мараховської, В. Мороза, А. Семенова, Г. Тітової, В. Ягоднікової.

Також широко відомі праці дослідників: Г. Ашина, О. Бойка, І. Волкова, Є. Дубрівської, Н. Жеребової, Р. Кречевського, Є. Кузьміна, Б. Паригіна, І. Полонського, Л. Уманського.

Значний емпіричний матеріал з проблеми лідерства накопичено такими американськими науковцями, як Дуглас Мак-Грегор, Курт Цадек Левін, Фред Фідлер, Пол Херсі, Кен Бланшар, Бернс Мітчел та ін.

Водночас теоретичний аналіз наукових праць і практичного досвіду свідчить, що проблема лідерства МФСС у справі ПП ВІЛ-інфекції ще не була предметом спеціальних досліджень науковців.

До питань профілактики ВІЛ-інфекції у зв'язку з її актуальністю зверталось багато вчених. Науковці досліджували різні аспекти формування та реалізації політики протидії епідемії (А. Бега, Л. Беленська, Ю. Скуйбіда, І. Хожило, О. Худоба, О. Юрченко та ін.); поведінку молоді, зокрема сексуальну, та обізнаність у питаннях ВІЛ/СНІДу, шляхи й фактори ризику інфікування ВІЛ (О. Балакірева, І. Гришаєва, М. Люльчук, О. Плевако, В. Щербина); психолого-педагогічні аспекти профілактики ВІЛ-інфекції, формування в молоді мотивації до здорового способу життя (О. Жабокрицька, С. Закопайло, В. Лапаєнко, Н. Романова, С. Терницька); питання змісту, пріоритетів і результатів здійснення молодіжної політики, соціології молоді (Ю. Глущенко, М. Головатий, В. Головенько, Ю. Кулініч, Н. Лукьянова, Н. Метьюлкіна, В. Омельчук, В. Орлов та ін.).

Однак у науковому дискурсі бракує інформації, яка б пов'язувала сучасне розуміння стратегій профілактичної роботи з молоддю щодо уникнення інфікування ВІЛ із проблемами лідерства у справі ПП ВІЛ-інфекції.

Мета статті полягає у виділенні й обґрунтуванні лідерських якостей, які варто взяти за основу виховного ідеалу МФСС – лідера в організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді – у процесі навчання в закладах фахової медичної передвищої освіти.

Завдання дослідження – установити наявність лідерських якостей, необхідних МФСС, можливість і необхідність їх формування в студентів медичних коледжів з метою організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Матеріали й методи дослідження. Для визначення ступеня наявності лідерських якостей у МФСС до організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді використано Індивідуально-типологічний опитувальник Л. Собчик (Собчик, 2003:186), а також авторську програму медико-психологічного супроводу.

Відбір лідерських якостей, які необхідно формувати у студентів – МФСС в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді, здійснювався в три етапи. На першому етапі дослідження проведено аналіз нормативно-правових документів, зарубіжного досвіду, праць учених, біографічних даних визнаних загальнонаціональних лідерів медсестринства з метою первинного пошуку найбільш важливих 14 якостей. На цьому етапі використано такі методи: аналіз нормативно-правових документів з метою визначення суспільної потреби у вихованні особистості фахівця медсестринства; вивчення галузевої документації (державних стандартів, освітньо-кваліфікаційних характеристик, професіограм) – для визначення специфічних якостей, рис, якими повинні володіти МФСС за спрямуванням (організація ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді); вивчення зарубіжного досвіду – для виявлення якостей, якими повинен володіти, на думку зарубіжних провідних фахівців, лідер (МФСС в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді); біографічний метод – для виявлення характерних рис і якостей у лідерів медсестринства, які проявилися на певних етапах їхньої життєдіяльності; метод професіографії – для вивчення вимог, висунутих професією до особистісних якостей фахівця-лідера. На другому етапі з відібраних 14 якостей було запропоновано оцінити їх за рівнем важливості експертам (сучасні лідери медсестринства, фахівці Обласного центру профілактики і боротьби зі СНІД), педагогічним працівникам і студентам, які є формальними лідерами студентських колективів фахових медичних навчальних закладів, а також додати інші, на їхню думку, не зазначені в переліку важливих якості, якими повинен володіти сучасний лідер в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. На цьому етапі застосовано такі методи дослідження: експертна оцінка – для виявлення ідеального образу МФСС – лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді компетентними фахівцями в медичній галузі; анкетування студентів, педагогічних працівників медичних навчальних закладів фахової передвищої освіти – для вивчення їхньої точки зору щодо необхідних якостей лідера; методи математичної статистики (коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, коефіцієнт конкордації) – для визначення взаємозв'язку в оцінці лідерських якостей чотирма групами респондентів (вищевказаними) та відповідно для ступеня узгодженості оцінок двома групами експертів проранжованих лідерських якостей. На третьому етапі за допомогою ранжування та методів математичної статистики (коефіцієнт вагомості) здійснено відбір якостей для ідеального образу сучасного МФСС – лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Результати. Лідерство – це галузь соціопсихології – науки про мобілізацію групи людей на виконання загального завдання за загальними принципами. Під лідерством розуміють здатність людини мотивувати інших (анг. «leader» – вести, керувати). Зарубіжні вчені: А. Модестов, Ю. Пац, В. Шевченко, Н. Лихоузова – це

поняття подають як здатність здійснювати вплив на окремі особистості й групи, скеровуючи їхні зусилля на досягнення цілей організації (Модестов, 2006:8).

Сучасні дослідження проблеми лідерства доводять, що лідером стає людина, яка наділена лідерськими якостями або має лідерський потенціал.

З огляду на епідеміологічну ситуацію щодо ВІЛ-інфекції, формування лідерських якостей МФСС є одним із найважливіших завдань, що стоять перед педагогами в закладах фахової медичної передвищої освіти, які необхідно вирішувати в рамках освітнього процесу, адже, будучи кадровим ресурсом суспільства, МФСС здебільшого має прагнення проявити себе повною мірою (у контексті теми – щодо ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді), стати лідером у справі.

Виховання конкурентоспроможних лідерів визнається одним із пріоритетних напрямів сучасної педагогічної науки, оскільки «зміни соціально-економічних основ розвитку українського суспільства супроводжуються загалом процесами модернізації освіти, основним орієнтиром якої є формування освіченої, креативної особистості, що володіє лідерськими компетенціями» (Сопівник, 2012: 113–118).

Важливо відзначити, що студентський вік є сенситивним для формування якостей лідера в силу психічних особливостей особистості студента, оскільки в цей період якраз і починається процес життєвого, особистісного та професійного становлення й самовизначення, з'являється потреба у виконанні суспільно корисної діяльності, виділенні із загальної маси й у прагненні до самопізнання та самовдосконалення (Конишева, 2009: 4).

Вирішення вищезазначеного завдання в контексті теми дослідження складається з двох відносно самостійних, але взаємопов'язаних етапів: виявлення лідерів і робота з ними (формування особливих особистісних якостей і навичок – лідерських якостей).

Педагогічна наука, теорія й методика виховання постає з певними труднощами щодо виділення рис і властивостей, які забезпечують індивіду безумовний пріоритет в інтерперсональних стосунках. З огляду на це, МФСС у сфері профілактичної діяльності щодо ПП ВІЛ-інфекції (серед напрямів боротьби з епідемією ВІЛ-інфекції пріоритетну увагу ВООЗ надає посиленню ПП) повинен володіти такими якостями, які забезпечували б його пріоритет – сприяли ролі лідера саме в цій практиці. Використовуючи науково обґрунтовані валідні методи, можна з високою ймовірністю конструювати лідерські якості, які варто взяти за основу виховного ідеалу МФСС – лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Відтак МФСС в організації ПП ВІЛ-інфекції повинен досконало володіти не тільки сучасною інформацією про клінічні прояви ВІЛ-інфекції, новітніми розробками з діагностики та лікування захворювання, а й практичними вміннями та навичками: консультування, ефективного спілкування, саморегуляції, нейтралізації стресового навантаження, психоемоційного виснаження, тобто володіти лідерськими якостями. Тому важливим є виявлення й формування в нього цих якостей під час навчання в медичному закладі освіти.

Під лідерськими якостями МФСС в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді ми розуміємо комбінацію властивостей, рис, що дають змогу фахівцеві в ході міжособистісної взаємодії вийти на роль провідної особи у справі ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді, здійснювати суттєвий вплив на групову активність, відображати її інтереси, забезпечувати організацію спілкування й діяльності членів команди, зумовлені, зокрема, особливостями та специфікою професійної діяльності фахівців медсестринства.

Оскільки лідерство ми розглядаємо як вищий рівень управлінського впливу на колектив, то лідеру з організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді необхідні базові управлінські якості, пов'язані з функцією планування, організації діяльності, контролю за її здійсненням; власне лідерські якості, що пов'язані з такими функціями, як координація та мотивація, а також специфічні, пов'язані з фахом медсестринства (зокрема організацією ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді).

Виділимо й коротко охарактеризуємо якості, які нами визначаються як лідерські у справі організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. Розглянемо базові управлінські якості. Без сумніву, однією з найвагоміших базових якостей МФСС в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді є професійна та управлінська компетентність (лат. «competens» – відповідний, здібний), яка розглядається як можливість, що дає змогу ефективно реалізовувати цілі ПП ВІЛ-інфекції. Досконале володіння теорією (наявність спеціальних знань з ВІЛ-інфекції та суміжних дисциплін, глибока ерудиція), уміння використовувати набуті знання на практиці дають змогу діяти самостійно й відповідально.

МФСС, лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції, характеризує інтелектуальність, що передбачає високу активність мислення, його швидкість, гнучкість, глибину, широту, самостійність, рефлексивність (Трофімов, 2008: 298–310).

Організаційні здібності лідерів медсестринства у справі ПП ВІЛ-інфекції – це здатність МФСС найбільш ефективно спрямувати зусилля групи на досягнення цілей, на нашу думку, повинні включати вміння бачити проблему, спланувати її розв'язання, надихнути колектив до її вирішення; оптимально організувати заплановане, розподілити обов'язки між членами колективу відповідно до можливостей і здібностей; створити умови для самоконтролю та самодисципліни в процесі виконання поставленого завдання (Максимюк: 76).

Соціальні навички, що визначають властиву лідеру функцію як одну з форм міжособистісного спілкування та взаємодії в команді для вирішення спільних завдань, називаємо комунікативністю. Комунікативність (лат. «communicare» – робити загальним, ділитися, «communicabilis» – з'єднаний, повідомляю) – здатність людини до плідної взаємодії з іншими людьми, яка сприяє успішному сприйняттю, розумінню,

засвоєнню, використанню й передаванню інформації (Гончаренко, 1997: 174), характеризує лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції багатством та оригінальністю мовної експресії, риторичними здібностями, умінням надихати, переконувати й умотивувати послідовників, розумінням потреб команди та студентської молоді загалом. З урахуванням точки зору іноземних дослідників Ш. Кіркпатріка, Е. Локка (лідер – це людина, яка може доступними словоформами передати зміст свого передбачення (мету) і дати своїм послідовникам «ключі» (інформацію про способи досягнення цілі)) (9), МФСС, лідер в організації ПП ВІЛ-інфекції, повинен уміти висловлювати власні думки, ідеї або почуття, так щоб вони були зрозумілими членам команди та студентській молоді, удосконалювати власний стиль спілкування, що сприятиме підвищенню ефективності його професійної діяльності. Рекомендації з навичок спілкування майбутнього лідера базуються на знанні психології людини та включають низку принципів і правил з предмета «Основи психології та міжособове спілкування».

Колективізм (лат. «collektivus» – збірний) і здатність працювати в команді характеризують лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді адаптованістю до форм групової й командної роботи, здатністю будувати товариські та дружні стосунки, що базуються на спільній діяльності; передбачають підпорядкування приватних інтересів загальносуспільним, загальнонаціональним.

Сила волі дає змогу лідеру свідомо регулювати свою поведінку й діяльність, активно домагатися поставленої мети, переборювати зовнішні та внутрішні перешкоди (Гончаренко, 1997: 58). Лише з такою якістю фахівець – лідер в організації ПП ВІЛ-інфекції – має силу волі й бажання здійснювати те, що не приносить йому матеріальної вигоди.

Працелюбність – усвідомлена потреба в постійній інтелектуальній праці щодо організації ПП ВІЛ-інфекції, процес і результати виконання якої приносять лідеру моральне задоволення.

Стресостійкість (анг. «stress» – тиск, навантаження, напруження) забезпечує лідеру надійне й безпечне функціонування в його діяльності. Оволодівши цією якістю, лідер в організації ПП ВІЛ-інфекції відзначається спокійною поведінкою та спроможністю виконувати завдання в умовах напруження й дії стрес-факторів.

Без сумніву, лідер повинен бути прикладом ведення здорового способу життя.

Розглянемо власне лідерські якості МФСС в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. З-поміж них виділяємо харизматичність, що є інтегративною лідерською якістю й характеризує здатність лідера здійснювати потужний вплив на послідовників і вести їх за собою. Ця здатність тісно корелює з багатьма наведеними якостями, зокрема компетентністю, комунікативністю, емпатією, моральністю, особистою привабливістю, зовнішньою бездоганністю, силою волі.

Інтегративним психологічним утворенням лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції є ініціативність, що характеризує його здатність і схильність до особистого почину, активних і самостійних дій.

Така якість, як творчість, для МФСС – лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді, передусім необхідна для застосування нових нетрадиційних підходів до організації ПП ВІЛ-інфекції, завоювання й утримання провідної позиції в колективі.

Креативне мислення дає змогу лідеру в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді вирішувати складні завдання на основі сформованого професійного досвіду. Креативне мислення допоможе лідеру в постановці цілі, розробці плану та продумуванні способів його реалізації в умовах динамічної змінюваності епідеміологічної ситуації з ВІЛ-інфекції.

Наступна якість лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді – емпатія (гр. «em» – в, «ratos» – пристрасть, страждання) є обов'язковою. Це складне психологічне утворення, що дає підстави трактувати її як якість особистості, що включає когнітивно-емоційний і діяльнісно-практичний компоненти; передбачає пізнання емоційних станів іншої людини, співпереживання і співчуття й активне реагування щодо надання дієвої допомоги тому, хто потребує; відновлює психологічний комфорт об'єкта емпатії.

Оскільки лідерство в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді виникає в спільноті, то МФСС емпатія необхідна для ефективної взаємодії з членами спільноти (студентською молоддю); завоювання симпатії, побудови гармонійних стосунків з членами команди; створення атмосфери творчості й взаємодопомоги. Емпатія дає змогу лідеру не тільки надихати й переконувати інших, а й чути їх. Звідси впливає, що емпатія тісно пов'язана з комунікативністю особистості фахівця, адже остання передбачає вміння читати невербальні сигнали, міміку, жести, урахувати при спілкуванні інтонацію, зітхання, тональність і тембр голосу, позу співрозмовника. Емпатія в МФСС відзначена специфікою професії (медсестринство) і передбачає доброзичливе, турботливе ставлення до членів команди, студентської молоді, співчутливе до ВІЛ-інфікованих.

Серед виділених нами якостей МФСС-лідера важливе місце посідають ті, які детерміновані специфікою медсестринства. Лідеру в організації ПП ВІЛ-інфекції властиве гуманне ставлення до членів колективу – ознака особистості, яка проявляється в етичному, дбайливому, турботливому поведінні зі своїми однодумцями – членами команди, студентською молоддю та ВІЛ-інфікованими з дотриманням принципів універсальної етики А. Швейцера, що передбачає повагу до всього живого.

Інтерес (зацікавленість) до організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді – наступна якість лідера. Ми розуміємо інтерес до організації ПП ВІЛ-інфекції як лідерську якість, яка є формою прояву пізнавальної потреби МФСС, що спрямована на усвідомлення мети творчим підходом до справи та передбачає ознайомлення з новітніми технологіями вирішення проблеми.

До специфічних якостей лідера зараховуємо також екологічну культуру. Під екологічною культурою ми розуміємо інтегративну якість особистості МФСС, що є частиною загальної культури особистості, включає усвідомлені потреби в гармонійному співжитті з природою, розумінні нероздільної цілісності людини як частини біосфери та передбачає наявність глибоких екологічних знань, умінь і навичок екологічнобезпечного функціонування медсестринства у веденні профілактичної роботи щодо ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Системоутворювальною якістю лідера є моральна чистота, що проявляється в здатності діяти відповідно до норм і правил моралі. Моральність ми розглядаємо як якість особистості, яка забезпечує лідеру в ПП ВІЛ-інфекції високий статус і позицію в колективі. Для лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції моральність як інтегративна якість має поєднувати такі риси: відповідальність, справедливість, чесність, патріотизм.

Отже, МФСС – лідер в організації ПП ВІЛ-інфекції повинен володіти сукупністю якостей, зокрема загальними управлінськими, тобто базовими, такими як професійна та управлінська компетентність, комунікативність, організаційні здібності, інтелектуальність, працелюбність, колективізм, сила волі, стресостійкість, здоровий спосіб життя; безпосередньо лідерськими, такими як харизматичність, творчість, ініціативність, креативність, емпатія, моральність; специфічними, такими як гуманність, зацікавленість (інтерес) до цієї справи, екологічна культура.

За основу розвитку лідерства у справі ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді взято власний досвід очільниці клубу «АнтиСНІД» Хмельницького базового медичного коледжу та досвід учасниці міжнародного руху «Жінки проти СНІДу». Лідерство жінок є вирішальним складником реагування на проблему ВІЛ/СНІДу, що є надзвичайно актуальним для медичних закладів освіти, зокрема й нашого, студентство якого є переважно жіночим. Робота клубу ХБМК у справі ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді удостоєна схвалення на циклі семінарів і Форумі жінок-лідерів України (2004: 21.02.2004, 27–28.05.2004, 10–11.09.2004, 04–05.11.2004) в рамках міжнародного проекту «Лідерство – запорука успіху» з проблем ВІЛ-інфекції/СНІДу Програми Розвитку ООН в Україні (Програмні менеджери проекту – Даглас Гарднер і Хелен Петроззола (США)), а також проекту «Лідерство та права людини в дії» (Програмний менеджер – Ірина Гришасва (Україна)); неодноразово висвітлювалася в засобах масової інформації тощо. 20-річчя діяльності клубу відзначено проведенням відкритого засідання «Клуб «АнтиСНІД» ХБМК – лідер у справі первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді», що є наслідком плідної праці в контексті теми дослідження (2019 р.).

Для підготовки (формування лідерських якостей) МФСС – лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді – важливе значення має освітня, наукова та інноваційна діяльність у навчальному закладі. Такі дисципліни, як «Основи психології та міжособове спілкування», «Медсестринська етика та деонтологія», «Громадське здоров'я та громадське медсестринство», «Медсестринство в інфектології», повинні стати фундаментом у формуванні цих якостей з урахуванням авторської моделі формування професійної компетентності МФСС до організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді (Ткачук, 2019: 186–191; Ткачук, 2019: 57–60).

Лідерські якості сприяють самореалізації, самовираженню в процесі набуття досвіду спілкування та взаємодії лідера зі студентською молоддю. Володіючи творчим потенціалом і сильним характером, студент-лідер постійно перебуває в пошуку. Лідер не зупиняється на досягнутому, домагається поставленої мети. Він цікавий, неповторний. Нестандартність мислення й жага до нового є найбільш продуктивними якостями його творчої особистості. І, як свідчить життя, лідерський склад розуму приносить плоди, зокрема, в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Значна роль у цьому процесі належить саме викладачу, який передусім є організатором освітнього процесу. Необхідність надихнути студента, залучити його до творчої діяльності, повести за собою в цікавий світ наукових досліджень є, на думку науковців, проявом лідерства, яке пов'язане насамперед з умінням гідно опановувати зміни та пристосовуватися до нових і часто складних ситуацій (Головешко, 2012: 92).

Сформовані лідери, які беруть на себе відповідальність за прийняті рішення, активні на заняттях, часто виступають на конференціях з науковими роботами, доповідями, беруть активну участь у круглих столах, засіданнях клубу, активні при виконанні завдань викладача. Вони є прикладом лідера – МФСС в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Висновки. МФСС – лідер в організації ПП ВІЛ-інфекції – повинен володіти сукупністю важливих якостей, зокрема загальними управлінськими (базовими), безпосередньо лідерськими та специфічними.

Найважливішими критеріями цінності лідера в організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді є професійна й управлінська компетентність, комунікативні здібності, власне лідерські якості, оптимізм, жага до постійного оновлення знань.

Багаторічний досвід роботи викладача інфектології та керівника клубу «АнтиСНІД» ХБМК свідчить, що виховання майбутнього ФСС з лідерськими якостями є альтернативою до організації успішної та ефективної ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Проведене дослідження з питань якостей лідера може сприяти підвищенню ефективності професійної підготовки, а також поглибленому розвитку особистісних рис і здібностей студентів в умовах навчання в медичному коледжі.

Вивчення лідерських якостей особистості МФСС у справі ПП ВІЛ-інфекції є вагомим для використання у виховній роботі навчальних закладів фахової медичної передвищої освіти. Подальших наукових розвідок потребують аналіз потенціалу виховної роботи й діяльності студентського самоврядування в процесі

розвитку лідерських якостей МФСС до організації ПП ВІЛ-інфекції серед студентської молоді; визначення умов створення системи навчально-практичних ситуацій, націлених на розвиток здібностей самостійного освоєння досвіду прийняття рішення, аналізу своєї діяльності, наближеної до реальної професійної.

Список використаних джерел:

1. Голоवेशко Б.Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : збірник наукових праць. Харків : НТУ «ХПІ», 2012. Вип. 32–33 (36–37). С. 89–96.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 58–59, 174.
3. Сопівник Р.В. Діагностика сформованості лідерських якостей студентів-відмінників навчання аграрних ВНЗ. *Вісник Черкаського університету*. 2012. № 24 (237). С. 113–118.
4. Конишева Л.Н. Формирование лидерских качеств студентов посредством участия в деятельности органов самоуправления : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Киров : Вятский социально-экономический ин-т, 2009. С. 4.
5. Лидерство в сестринском деле : учебное пособие / А.А. Модестов и др. Ростов-на-Дону : Феникс ; Красноярск : Издательские проекты, 2006. С. 8.
6. Максимюк П.С. Психологія управління. Б. м. : б. в. 76 с.
7. Психологія : підручник / Ю.Л. Трофімов та ін. ; за ред. Ю.Л. Трофімова. 6-те вид., стереотип. Київ : Либідь, 2008. С. 298–310.
8. Собчик Л.Н. Управление персоналом и психодиагностика : практ. рук. / Москва : Боргест, 2010. 186 с.
9. Теория межличностного общения. Из опыта работы зарубежных психологов. URL: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-228045.html?page=9#7481275.6>.
10. Ткачук О.М. Розробка моделі формування професійної компетентності майбутнього фахівця сестринської справи у процесі організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 24 (2). С. 186–191.
11. Ткачук О.М. Модель формування професійної компетентності майбутнього фахівця сестринської справи до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології* : збірник тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 21–22 червня 2019 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота». 2019. Ч. 2. С. 57–60.

References:

1. Holoveshko B.R. Pro deyaki problemy rozvytku liderskykh yakosteï u studentiv vyshchyyh navchalnykh zakladiv [About some problems of leadership development in students of higher educational institutions] Holoveshko B.R. // *Problemy ta perspektyvy formuvannya natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity: zb. nauk. pr. NTU «HPI»* / Kharkiv : NTU «HPI», 2012. Vyp. 32–33 (36–37). pp. 89–96 [in Ukrainian].
2. Honcharenko S. Ukrainyskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary / Honcharenko S.] – K.: Lybid, 1997. pp. 58–59 [in Ukrainian].
3. Diagnostyka sformovanosti liderskykh yakosteï studentiv-vidminnykiv navchannia ahrarnykh VNZ [Diagnosis of the formation of leadership qualities of excellent students of agricultural universities] – Sopiwnik R.V. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*. 2012. № 24 (237). pp. 113–118 [in Ukrainian].
4. Konisheva L.N. Formirovanie liderskih kachestv studentov posredstvom uchastiya v deyatelnosti organov samoupravleniya [Formation of leadership qualities of students through participation in the activities of local governments] : *Diss. cand. ped. nauk*: 13.00.01. Kirov: Vyatskyi socialno-ekonomicheskyy in-t, 2009. p. 4 [in Russian].
5. Liderstvo v sestriyskom dele [Leadership in nursing]: uchebnoe posobie / A.A. Modestov i dr.]: Rostov n/D : Feniks; Krasnoyarsk : izdatelskie proekty, 2006. p. 8 [in Russian].
6. Maksymuk P.S. Psykholohiia upravlinnia [Psychology of management] – [B.m : b.v]. – 76 p. [in Ukrainian].
7. Psykholohiia: pidruchnyk [Psychology: a textbook / [Trofimov U.L.[ta in.]; za red. U.L. Trofimova – [6-te vyd., stereotyp]. – K.: Lybid, 2008. pp. 298–310 [in Ukrainian].
8. Sobchik M. Upravlenie personalom i psihodiagnostika prakt. ruk [Personnel management and psychodiagnostics: practice] / L.N. Sobchik – M. Borgest, 2010. 286 p. [in Russian].
9. Teoriya mezhlchnostnogo obshcheniya. Iz opyta raboty zarubezhnyh psihologov [Theory of interpersonal communication. From the experience of foreign psychologists] [in Russian]. Retrieved from: <http://rudocs.exdat.com/docs/index-228045.html?page=9#7481275.6>.
10. Tkachuk O.M. Rozrobka modeli formuvannya profesiinoï kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia sestriyskoi sprafvy u protsesi orhanizatsii pervynnoi profilaktyky VIL-infektsii sered studentskoi molodi [Development of a model for the formation of professional competence of the future specialist in nursing in the process of organizing primary HIV prevention among student youth]. «*Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*». 2019. Vyp. 24 (2). pp. 186–191 [in Ukrainian].
11. Tkachuk O.M. Model formuvannya profesiinoï kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia sestriyskoi sprafvy do orhanizatsii pervynnoi profilaktyky VIL-infektsii. «*Teoretychni ta praktychni aspekty rozvytku suchasnoi pedahohiky ta psikholohii*» [Model of formation of professional competence of the future specialist of nursing to the organization of primary prevention of HIV infection. «*Theoretical and practical aspects of the development of modern pedagogy and psychology*»]: zbirnyk tez nauk. robit uchasnykiv mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Lviv, 21-22 chervnia 2019 roku). Lviv : HO Lvivska pedahohichna spilnota, 2019. Ch. 2. pp. 57–60 [in Ukrainian].